

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisen kauppaja investointikumppanuussopimuksen neuvottelemisesta (TTIP-sopimus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisen kauppaja investointikumppanuussopimuksen neuvottelemisesta (TTIP-sopimus) (U 21/2016 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikön päällikkö Marjut Akola, ulkoasiainministeriö
- kaupallinen neuvos Sara Ohls, ulkoasiainministeriö
- ylitarkastaja Markus Schulman, maa- ja metsätalousministeriö
- pääjohtaja Matti Aho, Elintarviketurvallisuusvirasto
- toiminnanjohtaja Johan Åberg, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- johtaja Juha Ruippo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- professori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- Metsäteollisuus ry

Viitetiedot

Asiaa on käsitelty aikaisemmin tunnuksella E 43/2013 vp.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Neuvottelut etenevät eri aiheissa eri tahtiin. Osapuolet ovat käsitelleet kaikkia neuvotteluaiheita, ja neuvottelut ovat kaikkien aiheiden osalta kesken. Pidemmälle edenneissä aiheissa on tällä hetkellä olemassa viisitoista konsolidoitua, molempien osapuolten neuvotteluesityksistä koottua tekstiä. Nämä koskevat tavarakauppaa, maataloutta, alkuperäsääntöjä, palveluiden rajat ylittävää kauppaa, televiestintää, julkisia hankintoja, sääntely-yhteistyötä, hyviä sääntelykäytäntöjä, kaupan teknisiä esteitä, terveys- ja kasvinsuojelutoimia, pieniä ja keskisuuria yrityksiä, kilpailupoliittikkaa, valtionyhtiöitä, tullimenettelyjä ja kaupan helpottamista, sekä valtioiden välistä riitojenratkaisua. Lisäksi EU on antanut tekstiehdotukset kestävästä kehityksestä koskevasta luvusta sekä investointisuojausta ja –riitojenratkaisusta. Näistä keskustelut on vasta aloitettu.

Tarjoukset kaikista markkinoillepääsyaiheista, tavarakaupasta (tullit), palveluiden kaupasta ja julkisista hankinnoista on vaihdettu osapuolten kesken. Komissio pyrkii siihen, että sääntely- ja sääntöaiheissa saadaan syksyyn 2016 mennessä neuvottelut päätökseen tai edistyneeseen vaiheeseen. Tekstineuvotteluihin ei ole vielä edetty sääntelyn eri sektoreissa, teollis- ja tekijänoikeuksissa eikä energian ja raaka-aineiden osalta.

Tavarakaupassa tavoitteena on kaikkien tullien poistaminen siten, että suurin osa tulleista poistuu heti sopimuksen voimaantultua tai lyhyen siirtymäajan kuluessa. Herkkiin tuotteisiin on määrä soveltaa tullikiintiöitä, joilla tarkoitetaan, että tuotetta voidaan tuoda tullitta tai alemmalla tullilla maksimimäärään saakka. Vaikka EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä kaupassa tullitasot ovat suhteellisen alhaiset, on tullien poistamisella kuitenkin taloudellista merkitystä, sillä kauppavaihto EU:n ja Yhdysvaltojen välillä on mittavaa.

EU ja Yhdysvallat vaihtoivat lokakuussa 2015 toiset tavarakaupan markkinoillepääsytarjoukset. Tarjoukset sisältävät sekä teollisuus- että maataloustuotteiden tullitariffit. Molempien osapuolten tullitarjoukset ovat komission mukaan nyt samalla tasolla kattaen 97 prosenttia tavarakaupasta. Tarjousten ulkopuolelle jääviä tullinimikkeitä käsitellään neuvottelujen loppuvaiheessa. EU korostaa maataloustuotteiden tullien osalta, että edistystä tulisi saavuttaa myös muilla neuvottelualueilla, kuten maantieteellisissä merkinnöissä ja terveys- ja kasvinsuojelutoimissa.

Tavarakaupan osalta osapuolet ovat vaihtaneet tekstiehdotukset tavaroiden markkinoillepääsyyn liittyvistä yleisistä ehdoista ja maataloustuotteista. Neuvotteluiden yhteydessä on keskusteltu myös tullien ulkopuolisista esteistä.

Alkuperäsäännöt

Alkuperäsääntöneuvotteluissa tavoitellaan kauppaa tukevia, selkeitä sääntöjä, jotka ottavat huomioon elinkeinoelämän tarpeet. Alkuperäsäännöissä määritellään ne ehdot, joiden perusteella viejämäassa valmistettu tuote on oikeutettu sopimuksen mukaisiin tullietuuksiin. Alkuperäsääntöjen rooli markkinoillepääsyssä on merkittävä, sillä niistä pitkälti riippuu se, kuinka tehokkaasti sopimuksen mukaista tullittomuutta pystytään EU:n ja Yhdysvaltojen välisessä kaupassa hyödyntämään.

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

Alkuperäsääntöneuvotteluja käydään rinnakkain tariffineuvottelujen kanssa. Yleisiä alkuperämääräyksiä koskeva yhteinen neuvotteluteksti alkaa olla viimeistelyä vaille valmis. Keskusteluja on käyty myös mm. alkuperän todentamisesta, valvonnasta ja kauttakuljetuksista. Neuvottelut tuotekohtaisista alkuperäsäännöistä ovat käynnistyneet.

Sääntelykysymykset

Tavoitteena on lisätä sääntelyn yhdenmukaisuutta EU:n ja Yhdysvaltojen välillä, vähentää päällekkäisiä testaus- ja sertifiointivaatimuksia sekä parantaa yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta. Tavoitteena on myös helpottaa EU:n ja Yhdysvaltojen välistä kauppaa poistamalla sääntelyesteitä eräillä kauppavaihdon kannalta keskeisillä sektoreilla (ajoneuvot, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kemia, koneet ja laitteet, kosmetiikka, lääkinnälliset laitteet, lääkkeet, tekstiilit ja torjunta-aineet).

Osapuolet ovat vahvistaneet, että sopimus ei tule alentamaan terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden eikä ympäristön suojelun tasoa. Sopimuksella ei puututa osapuolten sääntelyoikeuteen eikä lainsäädäntöprosesseihin.

Sääntelystä on keskusteltu kaikilla neuvottelukierroksilla ja neuvotteluissa on saatu aikaan jonkin verran edistystä. Työtä on kuitenkin yhä paljon jäljellä.

Terveys- ja kasvinsuojelutoimet

Neuvotteluiden lähtökohtana terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta on WTO:n terveys- ja kasvinsuojelua koskevan sopimuksen periaatteet sekä voimassa oleva kahdenvälinen eläinlääkintäsopimus. Neuvotteluissa tavoitellaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien kielteisten kauppavaikutusten minimoimista parantamalla EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisten yhteistyötä ottaen kuitenkin huomioon osapuolten oikeus arvioida ja hallinnoida riskejä sekä suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä. Neuvotteluissa keskitytään erityisesti kaupan helpottamiseen määrittämällä alueita, joissa hallinnollista taakkaa voidaan vähentää, mutta säilyttämällä samalla korkea elintarviketurvallisuuden taso.

Sekä EU että Yhdysvallat ovat antaneet neuvotteluehdotukset terveys- ja kasvinsuojelutoimista. EU painottaa ehdotuksessaan osapuolten oikeutta suojella ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä alueellaan. Tavoitteisiin on myös kirjattu, että kunnioitetaan osapuolten sääntelyjärjestelmiä, riskinarviointi- ja hallintamenettelyitä ja politiikkakehitystä. EU tavoittelee erityisesti menettelyiden selkeyden, käytännönläheisyyden sekä läpinäkyvyyden parantamista kahdenvälisessä kaupassa. Tärkeänä tavoitteena on myös, että osapuolten tuontivaatimukset ja hyväksymismenettelyt koskisivat toisen osapuolen koko aluetta. Tällä hetkellä Yhdysvallat ei kaikissa tilanteissa katso EU:ta yhtenä kokonaisuutena, kun EU puolestaan pitää Yhdysvaltoja yhtenä kokonaisuutena. EU tavoittelee yhteistyömekanismin luomista, jonka avulla edistettäisiin alan yhteistyötä vaihtamalla tietoja ja keskustelemalla ajankohtaisista kysymyksistä.

EU:n tavoitteena on myös sisällyttää terveys- ja kasvinsuojelutoimia käsittelevään lukuun eläinten hyvinvointia koskevia periaatteita, joiden myötä osapuolet sitoutuisivat kunnioittamaan eläinten hyvinvointia suojelevia kauppaehtoja ja vaihtamaan osaamista ja tietoja. EU on myös antanut

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

antibioottiresistenssiä koskevan ehdotuksen. Tavoitteena on vahvistaa osapuolten yhteistyötä antibioottien käytön vähentämisessä eläintuotannossa.

EU on linjannut jo neuvotteluiden alussa selkeästi, että neuvotteluissa ei tulla muuttamaan EU:n peruslainsäädäntöä, joka koskee esimerkiksi muuntogeenisiä organismeja, hormoneja tai dekontaminaatiota.

Tähän mennessä tekstipohjaisissa neuvotteluissa on edistytty erityisesti artikloissa, jotka koskevat muun muassa luvun katetta ja yhteistyökomiteaa. Tekstineuvotteluiden ohessa on käyty keskustelua yksittäisistä kaupanesteistä, joiden osalta on pyritty löytämään ratkaisuja.

Kasvinsuojeluaineet

Neuvotteluissa on keskusteltu mahdollisuudesta täydentää kansainvälisillä foorumeilla tehtyä yhteistyötä kasvinsuojeluaineiden osalta. Kasvinsuojeluaineita käsitellään useassa eri kansainvälisessä foorumissa (OECD, YK) ja tästä syystä sopimukseen ei ole tarkoitus sisällyttää erillistä kasvinsuojeluaineita koskevaa lukua. Sen sijaan EU:n ja Yhdysvaltojen sääntelyviranomaiset täydentäisivät kansainvälistä yhteistyötä keskustelemalla kahdenvälisesti yksittäisistä aiheista. EU tavoittelee keskustelussa kahdenvälistä kaupan helpottamista sekä tietojen vaihtamista erityisesti kasvinsuojeluaineiden käyttämisestä sellaisille kasveille, joiden osalta tällaista tutkimustietoa ei vielä ole riittävästi. Neuvotteluissa ei puututa EU:n korkeaan terveyden ja ympäristön suojelun tasoon.

Valtioneuvoston kanta

Monenkeskiset neuvottelut ovat aina olleet Suomelle ensisijaisia. Maailman kauppajärjestön WTO:n Dohan kierroksen pitkittyessä kahdenvälisen ja alueellisten sopimusten merkitys on kasvanut kauppapoliittisten intressien ja tavoitteiden turvaamisessa. Osaltaan alueelliset ja kahdenväliset järjestelyt täydentävät WTO:n sopimuksia.

Valtioneuvosto tukee vahvasti neuvotteluja kunnianhimoisesta, kattavasta ja tasapainoisesta vapaakauppasopimuksesta Yhdysvaltojen kanssa sekä neuvottelujen päättämistä mahdollisimman pian. Keskeistä on kuitenkin sopimuksen sisältö, ei sen aikataulu. Kaupan vapauttamisen ohella valtioneuvosto pitää sopimusta tärkeänä EU:n transatlanttisten suhteiden vahvistajana.

Valtioneuvosto tavoittelee sopimuksella eurooppalaisten yritysten markkinoillepääsyn parantamista tavara- ja palvelukauppaa vapauttamalla sekä avaamalla nykyistä laajemmin Yhdysvaltain julkisia hankintoja kilpailulle. Tavarakaupassa Suomelle keskeisiä tuoteryhmiä ovat muun muassa koneet ja laitteet, sähkökoneet ja -laitteet, lääkinnälliset ja optiset laitteet, muovit ja kumit, kiennäispolttoaineet ja -öljyt, eräät puu- ja kuparituotteet. Valtioneuvosto tavoittelee palveluja koskevien esteiden vähentämistä muun muassa seuraavilla aloilla: huolto ja korjaus, erilaiset tekniset suunnittelu- ja asiantuntijapalvelut, konsultointi, informaatio- ja viestintäala, tietoturva- sekä digitaaliset palvelut, arkkitehti- ja kaupunkisuunnittelupalvelut sekä arktiseen liikenteeseen ja öljynporaukseen liittyvät tukipalvelut. Yksittäisistä kysymyksistä muun muassa yritystoimintaan liittyvien henkilöiden maahantuloa koskevat kysymykset (esim. työlupien saannin helpottaminen Yhdysvaltoihin) ovat myös Suomelle tärkeitä.

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

Yhdysvalloissa tehtävissä julkisissa hankinnoissa valtioneuvosto pyrkii erityisesti syrjivien kotimaisuusvaatimusten poistamiseen. Lisäksi valtioneuvosto kiinnittää erityistä huomiota julkisiin hankintoihin, jotka koskevat muun muassa merisektoria, tieto- ja viestintäalaa, energia- ja ympäristösektoria, terveydenhoitoalaa ja infrastruktuurihankkeita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimuksella vähennetään päällekkäisiä ja raskaita testaus- ja sertifiointivaatimuksia sekä muita erilaisesta sääntelystä aiheutuvia esteitä Yhdysvalloissa erityisesti seuraavilla sektoreilla: koneet ja laitteet, lääkinnälliset laitteet, lääkkeet, informaatio- ja kommunikaatioteknologia, kosmetiikka ja kemia. Lisäksi sopimuksella tulee parantaa EU:n ja Yhdysvaltojen viranomaisten välistä yhteistyötä.

Valtioneuvoston tavoitteena on, että erilaisesta sääntelystä aiheutuvien esteiden poistamisella vähennetään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kustannuksia ja helpotetaan niiden pääsyä Yhdysvaltain markkinoille sekä mahdollistetaan turvallisten ja laadukkaiden tuotteiden nopeampi markkinoillepääsy. Ylimääräisestä sääntelystä johtuvien kustannusten aleneminen voi vaikuttaa myönteisesti myös kuluttajahintoihin. Samalla valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ylläpidetään EU:n korkeat standardit.

Valtioneuvosto tukee EU:n tavoitteita neuvotella Yhdysvaltojen kanssa WTO:n sopimuksia pidemmälle menevistä säännöistä. Tämän odotetaan edistävän vastaavista säännöistä sopimista muiden kauppakumppanien kanssa ja mahdollisesti myös neuvotteluja monenkeskisistä säännöistä.

Valtioneuvoston tavoitteena on edistää sopimuksella kestäviä, taloudellista kasvua ja työllisyyttä tukevia kansainvälisiä investointeja. Investointien osalta sopimus ei saa kuitenkaan estää jäsenvaltioiden oikeutta säätää ja edelleen kehittää syrjimättömästi esimerkiksi terveyden suojelua, kuluttajansuojaa, sosiaalista suojelua, työntekijöiden suojelua tai ympäristönsuojelua koskevaa lainsäädäntöä. Sopimus ei myöskään saa vapauttaa sijoittajia niille asetetuista oikeudellisista velvoitteista. Sijoittajan ja sopimusvaltion välisen riitojenratkaisumenettelyn osalta tavoitteena on saada aikaan investointituomioistuinjärjestelmä, johon sisältyy muutoksenhakumahdollisuus.

Valtioneuvosto katsoo, että sopimuksella tulee edistää kansainvälisten ympäristöä ja työelämän oikeuksia koskevien sopimusten ja standardien noudattamista ja toimeenpanoa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sopimus ei estä kehittämästä tai turvaamasta korkeaa terveyden, turvallisuuden, kuluttajien, työntekijöiden ja ympäristön suojelun tasoa EU:ssa ja Suomessa. Keskeistä on myös se, että sopimuksessa ei tehdä sitoumuksia julkisista palveluista. Koska sopimuksen julkisten palveluiden määritelmä ei välttämättä kata kaikilta osin Suomessa julkisen vallan järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluja, on tärkeää varmistaa, että Suomi tekee näitä palveluja koskevat varaukset sopimuksen sitoumuksiin, kuten on tehty tähänkin asti.

Valtioneuvosto kiinnittää erityistä huomiota koko neuvottelujen ajan avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. On tärkeää, että neuvotteluista annetaan ajantasaista tietoa sidosryhmille ja kansalaisille neuvottelujen eri vaiheissa. Myös EU-jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuudet sopimuksen sisältöön tulee taata.

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valiokunta toteaa, että maatalouden kannattavuuden turvaamiseksi kansainvälisiä markkinoita on hyödynnettävä nykyistä enemmän. Lähtökohtaisesti kaupan esteiden purkamisessa tulee suosia monenkeskeisiä neuvotteluita, joissa kaikki osapuolet, esim. WTO:n jäsenmaat, pääsevät vaikuttamaan kauppapolitiikan sisältöön.

EU:ssa ja Suomessa elintarvikeala on yksi säädellyimmistä elinkeinoaloista. Lainsäädäntö edellyttää elintarviketuotannossa tiettyjä tuotantotapoja sekä investointeja tuotantorakennuksiin, -laitteisiin ja -järjestelmiin. Usein vastaavia säädöksiä ei kolmansissa maissa ole lainkaan, mikä tuo kilpailijamaillemme suoran kustannuskilpailuedun. Huomattava on myös, että Suomessa on lisäksi kansallisia säädöksiä, jotka asettavat suomalaiselle tuotannolle vielä EU-tasoakin tiukempia vaatimuksia. Näistä kotimaisen tuotannon kustannustasoa nostavista säädösvaatimuksista esimerkkeinä voidaan mainita kansalliset salmonella- ja eläinten suojelua koskevat lisävaatimukset.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että EU huolehtii maatalouspolitiikassaan tuotantonsa kilpailukyvyistä. Uusia säännöksiä suunniteltaessa on tehtävä kattavat arviot vaikutuksista elinkeinoelämälle. Valiokunta korostaa lisäksi sitä, että toimijoiden tulee voida luottaa siihen, että EU toimii johdonmukaisesti ja esittää samat vaatimukset tuonnille kuin mitä se asettaa omalle tuotannolle. Neuvotteluissa tulee varmistaa, että alalle muodostuu reilut kilpailuolosuhteet myös tulevaisuudessa.

EU:n viime vuosina aloittamat monet kauppaneuvottelut, merkittävimpana niistä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliset neuvottelut kauppa- ja investointisopimuksesta (TTIP), tarjoavat suuria mahdollisuuksia myös maatalousmarkkinoille. Samaan aikaan neuvottelut pitävät kuitenkin sisällään myös lukemattomia haasteita ja jopa uhkakuvia EU:n maataloudelle. Valiokunta korostaa, että elintarvikealan kaupassa EU:lla ja siten myös Suomella on ehdottoman tärkeitä mm. kuluttajansuojeluun ja eläinten hyvinvointiin liittyviä intressejä, jotka vaikuttavat myös alan kilpailukykyyn. On täysin välttämätöntä, että nämä otetaan huomioon käytävissä neuvotteluissa.

Valiokunta toteaa, että TTIP-neuvotteluita on käyty heinäkuusta 2013 lähtien. Neuvoteltavan sopimuksen päämääränä on luoda uutta taloudellista kasvua maailman mittavimman kauppa- ja investointisuhteen avulla. Se loisi syntyessään maailman suurimman vapaakauppa-alueen, koska EU:n ja Yhdysvaltain taloudet muodostavat yhdessä noin puolet koko maailman bruttokansantuotteesta ja kattavat noin kolmanneksen globaaleista kauppavirroista. Sopimusneuvottelut ovat kuitenkin edenneet varsin hitaasti, koska mielipiteet monista asiakohdista, kuten investointisuojausopimukseen liittyvästä välimiesmenettelystä, ovat olleet kaukana toisistaan. Myös ruokaan ja ruokaturvallisuuteen liittyvät näkökulmat ovat osapuolten välillä hyvin erilaisia. Vaikka valiokunta kannattaa nyt käytäviä kauppaneuvotteluita sinänsä, elintarvikeala ei saa jäädä neuvottelujen viime vaiheessa kaupantekovälineeksi, jossa heikennetään EU-tuotannon kustannuskilpailukykyä keskeisiä tuotantovaatimuksia ja tuontikiintiöitä koskevien myönnytysten seurauksena.

Valiokunta korostaa, että neuvottelujen on tuotettava tasapuolisesti hyötyjä niin eteläisen kuin pohjoisen Euroopan maataloudelle.

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

Valiokunta pitää välttämättömänä, että neuvottelukysymysten tarkentuessa sillä on tilaisuus ottaa yksityiskohtaisesti kantaa vastuualueelleen kuuluviin kysymyksiin. Kansanedustajien tulee saada tietoa neuvotteluasiakirjoista maamme kansalliskielillä.

Maatalouskauppasuhteet ja markkinoillepääsy

Edellä esitetystä käy ilmi, että Yhdysvallat ja EU tarjoavat toisilleen suuret ja merkittävät maataloustuotteiden vientimarkkinat. EU:n maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden Yhdysvaltoihin suuntautuvan viennin kokonaisarvo oli 19,4 miljardia euroa vuonna 2015. Yhdysvallat on EU:n tärkein vientikohde maatalous- ja elintarviketuotteille. Sen osuus EU:n kokonaisviennistä maailmalle on 15 prosenttia. Viennin arvo Yhdysvaltoihin on lähes kaksi kertaa suurempi kuin Kiinaan, joka on EU:n toiseksi tärkein vientikohde maatalous- ja elintarviketuotteille. EU:n vienti koostuu valtaosin pitkälle jalostetuista elintarvikkeista. Yli puolet EU:n Yhdysvaltoihin menevästä elintarvikeviennistä on erilaisia juomia, kuten oluita, viinejä ja väkeviä alkoholijuomia. Juomien lisäksi tärkeitä vientituotteita ovat kahvi, tee, mausteet, kaakao, maitojalosteet, kasvi- ja eläinrasvajalosteet sekä pidemmälle jalostetut viljatuotteet.

EU vastaavasti tuo Yhdysvalloista maatalous- ja elintarviketuotteita noin 12 miljardin euron arvosta. Merkittävimpiin tuontituotteisiin kuuluvat pähkinät, soija, jalostetut hedelmät ja vihannekset. Näiden lisäksi EU:hun tuodaan Yhdysvalloista myös valmiita elintarvikkeita ja elintarviketeollisuuden jätetuotteita, joita käytetään muun muassa eläinten rehuna. Suomi vei Yhdysvaltoihin vuonna 2015 maataloustuotteita noin 47 miljoonan euron edestä ja toi runsaan 90 miljoonan euron arvosta. Yli puolet viennistä muodostui maito- ja meijerituotteista ja viljasta. Lisäksi Suomesta viedään Yhdysvaltoihin muun muassa vodkaa ja sianlihaa. Suurin tuontituote Yhdysvalloista on erilaiset kasvi- ja eläinperäiset rasvat ja öljyt. Lisäksi tuodaan alkoholijuomia, hedelmiä ja pähkinöitä, elintarvike- ja lihavalmisteita sekä kalaa ja äyriäisiä.

EU:n ja Yhdysvaltain välistä kauppaa ja investointeja koskevat neuvottelut tähtäävät kattavan kumppanuussopimuksen solmimiseen, tulleista luopumiseen sekä standardien ja sääntelyn yhdenmukaistamiseen Atlantin molemmin puolin. Määräysten ja standardien yhteensovittaminen on siten tärkeässä roolissa TTIP-sopimuksesta keskusteltaessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että TTIP-neuvotteluissa Yhdysvaltain tavoitteena on maataloustuotteiden tullien täydellinen vapauttaminen sekä myös muihin kuin tulleihin liittyvien kaupan esteiden poistaminen. Tällä tavoin Yhdysvallat haluaa vauhdittaa kuluttajille suunnattujen maatalous- ja elintarviketuotteidensa EU-viennin kasvua ja kuroa umpeen maatalouden kauppapataseen vajeensa unionin kanssa.

Luonnonvarakeskuksen ja Valtion taloudellisen tutkimuslaitoksen yhteistyönä tehdyt analyysit osoittavat, että TTIP-sopimuksen syntyminen kasvattaisi merkittävästi maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tuontia Yhdysvalloista EU-maihin. Tämä koskisi erityisesti liha- ja meijerituotteita sekä muita prosessoituja elintarvikkeita. EU:n maatalousvienti Yhdysvaltoihin kasvaisi sitä vastoin selvästi hitaammin. EU-viennin kasvu keskittyisi juomiin, kasviöljyihin, meijerituotteisiin ja muihin prosessoituihin elintarvikkeisiin. Samansuuntaisiin tuloksiin ovat päätyneet myös Euroopan parlamentin ja Yhdysvaltain maatalousministeriön aiemmin teettämät tutkimukset. Maatalous- ja elintarviketuotteiden vapaakauppa yhdistettynä sääntelyn ja standardien yhdenmu-

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

kaistamiseen nostaisi Yhdysvaltain maataloustuotteiden EU-kauppataseen suuresta vajeesta ylijäämään.

Valiokunta pitää tärkeänä, että EU tunnistaa, minkälainen tukijärjestelmä Yhdysvalloilla on käytössä ja millaisen kilpailuedun järjestelmä tarjoaa suhteessa EU:n nykyiseen yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) tukijärjestelmään. Neuvotteluissa tulee myös varmistaa, että sopimuksen myötä Yhdysvallat luopuu pitkien vientiluottojen ja ruoka-avun käytöstä Yhdysvaltojen viennin tukemiseen, jotta EU on kilpailukykyinen yhteisellä markkina-alueella kolmansissa maissa. Valiokunta toteaa lisäksi, että maataloustuotteisiin liittyy useita ei-tullimuotoisia esteitä, jotka eivät johdu terveys- ja kasvinsuojelutoimista. Tällainen on esimerkiksi Yhdysvaltojen maitotuotteilta perimä markkinointimaksu (dairy assessment), joka tulee poistaa.

Herkät tuotteet

Valiokunta toteaa, että komissiolle annettavan neuvottelumandaatin mukaan neuvottelujen tavoitteena on kaikkien tullien poistaminen kahdenväliseltä kaupalta. Yhteisenä tavoitteena on lisäksi poistaa merkittävä osa tulleista jo sopimuksen voimaan astumisen yhteydessä ja lyhyessä ajassa eliminoida tullit muilta kuin kaikkein herkkimmiltä tuotteilta. Neuvotteluissa molemmat osapuolet arvioivat kuitenkin erilaisia vaihtoehtoja herkkien tuotteiden kohtelulle mukaan lukien tariffikiintiöt. Mandaatin mukaan sopimukseen voidaan myös sisällyttää kahdenvälinen suojalauseke.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppa perustuu tullien osalta WTO-sidottuun MFN (Most favoured nation) -tasoon, ja tavara kaupassa kannettavat tullit ovat jo yleisesti varsin alhaisella tasolla. Maataloustuotteissa tullit ovat kuitenkin joillakin tuotteilla korkeat. Herkillä tuotteilla kauppa perustuu tariffikiintiöihin, joiden puitteissa tapahtuva tuonti toteutuu alhaisemmalla tullilla.

Valiokunta toteaa, että herkkien tuotteiden lukumäärä jää sopimuksessa todennäköisesti varsin rajalliseksi. Valiokunta korostaa kuitenkin sitä, että maataloustuotteiden kauppaa ei Yhdysvaltojen ja EU:n välillä ole perusteltua eikä mahdollistakaan avata kokonaan ja siten mandaattiin tulee sisällyttää mahdollisuus tariffikiintiöiden käyttöön ja suojalausekkeen soveltamiseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että herkiksi tuotteiksi EU:lle ja Suomelle katsotaan ainakin naudanliha, sianliha, siipikarjanliha, tietyt meijerituotteet ja vehnä. Lisäksi herkäksi tuotteeksi on katsottava perunatärkkelys. Maitotuotteiden kaupassa EU:lla ja Suomella on sekä markkinoiden suojaamiseen että niiden laajentamiseen liittyviä tärkeitä intressejä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen elintarvikemarkkinat ovat pienet ja erittäin keskittyneet. Markkinamme on herkkä ulkopuolisille häiriöille. Jo Euroopan mittakaavassa pienetkin erät pystyvät käytännössä aiheuttamaan merkittävän markkinahäiriön minkä tahansa tuotteen markkinoilla. Erityisen herkkiä ovat liha- ja maitomarkkinat. Tämä on otettava huomioon kiintiöitä määrättäessä. Valiokunta painottaa erityisesti sitä, että suojalausekkeet ovat oleellinen osa varautumista markkinahäiriöihin.

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

Valiokunta toteaa, että herkkien tuotteiden osalta on vielä tarkoin selvitettävä EU:n todellinen kilpailukyky. Maatalouspolitiikkaan hiljakkoin tehty muutos Yhdysvalloissa lisää vielä entisestään yhdysvaltalaisten viljelijöiden kykyä sopeutua muuttuviin markkinoihin.

Edellä esitettyyn viitaten valiokunta katsoo, että EU:n ei tule suostua maataloustuotteiden tullien täydelliseen vapauttamiseen. Maataloustuotteille ja elintarvikkeille asetettu tullitaso on EU:ssa paljon korkeampi kuin Yhdysvalloissa. EU:n tulee jatkossakin säilyttää tullit ainakin tietyissä herkiksi katsomissaan elintarvikkeissa.

Sääntelykysymykset

Edellä esitetystä käy ilmi, että elintarvikeala on EU:ssa ja Suomessa yksi säädellyimmistä elinkeinoista. Esimerkkeinä EU:n tiukasti säädellyistä kokonaisuuksista voi mainita kotieläintuotannon, eläinperäisten tuotteiden valmistamisen ja yleensä tuotannon turvallisuuden, kuluttajansuojelun, hygienian ja vaikutukset ympäristöön. Kotieläinsektorilla EU on myös profiloitunut suuriin kauppakumppaneihinsa verrattuna alkutuotannon vastuullisuuteen ja eettisyyteen, kuten eläinten hyvinvointiin liittyviin kysymyksiin. Valiokunta painottaa sitä, että edellä mainittujen kokonaisuuksien tulee olla vapaakauppaneuvotteluissa selkeästi tunnustettuja neuvotteluaiheita, joissa EU pysyy periaatteissaan. EU:n omalle tuotannolle asetamat vaatimukset nostavat tuotantokustannuksia EU-maissa, eivätkä kustannukset ole useinkaan helposti perittävässä lopputuotteiden hinnoissa.

Valiokunta toteaa, että EU:n ja Yhdysvaltojen maatalous- ja elintarvikepolitiikat eroavat toisistaan merkittävästi ja niiden välillä on ollut viime vuosikymmenen aikana monia kauppapoliittisia kiistoja. Valiokunta kiinnittää huomiota lainsäädännöissä oleviin eroihin, jotka liittyvät erityisesti eläinten hyvinvointiin ja ympäristön suojeluun. Myös maatalouden tukijärjestelmät poikkeavat toisistaan, ja elintarviketurvallisuuden varmistamisen periaatteista on erilainen käsitys. EU ja Yhdysvallat suhtautuvat jyrkästi eri tavoin esimerkiksi kasvuhormonien käyttöön lihantuotannossa, lihan patogeenien vähentämistoimenpiteisiin, elintarviketurvallisuusmääräyksiin, muuntogeenisiin elintarvikkeisiin sekä maantieteellisiin alkuperämerkintöihin.

Vaikka niin EU kuin Yhdysvallat ovat sitoutuneet Maailman kauppajärjestön WTO:n sopimukseen, jonka mukaan ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemistoimenpiteiden tulee olla puhtaasti tieteeseen perustuvia, EU:n politiikkaa ohjaa kuitenkin niin sanottu 'enalta varautumisen periaate'. EU on tehnyt tästä periaatteesta riskienhallinta-ajattelunsa kulmakiven terveyden ja kasvien suojelua koskevissa asioissa. Yhdysvalloissa sitä pidetään tekosyynä rakentaa sellaisia kaupan esteitä, jotka eivät pohjautu tieteelliseen näyttöön. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että sääntelyyn liittyvien kiistakysymysten sovittelu on maataloutta koskevien TTIP-neuvotteluiden hankalin osa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n elintarvikeasetuksen 178/2002 yleiset periaatteet eivät ole Yhdysvalloille sellaisenaan hyväksyttäviä. EU:ssa tuotantoa valvotaan pöytästä (koko tuotantoketjun tarkastelu turvallisuuden varmistamisessa). Yhdysvalloissa valvonnan periaatteena on tarkastella tieteellisen riskianalyysin perusteella lopputuotteiden laatua. Siihen, mitä on tapahtunut jalostusprosessin aikana, ei kiinnitetä huomiota. Pellolta pöytään periaatteen rinnalla käydään edelleen keskustelua vain lopputuotteisiin liittyvän turvallisuustarkastelun ensi-

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

sijaisuudesta. Ennalta varautumisen periaate haluttaisiin korvata TTIP-sopimuksessa ”tieteeseen pohjautuvalla” päätöksenteolla, joka siis rajaisi toimiin ryhtymistä silloin, kuin tieteellistä varmuutta terveyshaitoista ei vielä ole.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että voimassa oleva EU:n ja Yhdysvaltojen välille solmittu eläinlääkintäsopimus kattaa jo monia keskustelussa esillä olleita asioita. EU:lla on oikeus auditoida Yhdysvaltojen elintarvikeketjua aina tuotantotiloja myöten. On sovittu yhteisistä raja-arvoista elintarvikkeiden ympäristömyrky- ja eläinlääkejäämiin liittyen sekä menettelystä uusien jäämien arvioinnissa. On sovittu tavasta, jolla estetään sellaisen lihan päätyminen EU-markkinoille, joka on saatu eläimistä, joiden kasvua on edistetty hormonein. Eläinten merkintä- ja jäljitettävyyssjärjestelmät ovat myös toisiaan vastaavat. Voimassa oleva EU:n ja Yhdysvaltojen välille solmittu eläinlääkintäsopimus ei kuitenkaan kata eläinten hyvinvointia. Erityistä huomiota ovat herättäneet erot EU:n ja Yhdysvaltojen vaatimuksissa liittyen munituskanojen häkkikokoihin ja vaihtoehtoisii eläinkoemenetelmiin. Yhdysvalloissa lihan dekontaminointi on normaalikäytäntö.

Yksi merkittävä osapuolten välinen kauppakiista liittyy EU:n edellä mainittuun niin sanottuun ”hormonilihakieltoon”. Kiistan ytimessä on Yhdysvalloissa yleinen tapa käyttää kasvunedistäjiä lihakarjan myöhäisvaiheen ruokinnassa. Menetelmä nopeuttaa kasvua ja tehostaa ruokintaa. Yhdysvallat katsoo, ettei käytäntö aiheuta todellisia terveysriskejä kuluttajille. Toinen esimerkki kauppakiistoista on se, että yhdysvaltalainen siipikarjanliha on käytännössä suljettu Euroopan markkinoilta taudinaiheuttajien vähentämiskäsittelyjen kiellon vuoksi. Ruhojen kloorivesikäsittelyä käytetään Yhdysvalloissa käytännössä kaikessa siipikarjalihan tuotannossa.

Yhdysvalloissa nähdään myös EU:n kielteisen suhtautumisen muuntogeenisiin tuotteisiin ja niitä sisältäviin elintarvikkeisiin uhkaavan USA:n vientimahdollisuuksia. Erimielisyyksien taustalla ovat Yhdysvaltojen ja EU:n korostuneen erilaiset näkemykset muuntogeenisistä tuotteista ja niiden mahdollisista terveys- ja ympäristövaikutuksista. Yhdysvaltain neuvottelutavoitteena onkin muuttaa EU:n suhtautumista bioteknologisten tuotteiden hyväksyntään ja merkintöihin, mikä tulee estää.

TTIP-sopimusneuvottelun valmistelun yhteydessä on esitetty myös kysymyksiä kasvinsuojeluaikeneiden käyttöön (EU:ssa edellytetään integroitua kasvintuhoajien hallintaa), antibioottien käyttöön ja mikrobilääkeresistenssiin, tuotantoeläinten kloonaukseen, kemikaalilainsäädäntöön ja siinä erityisesti hormonihäiriköiden (kemialliset aineet, jotka saattavat häiritä hormonijärjestelmän toimintoja) hallintaan sekä ravitsemuskysymyksiin.

Yhdysvallat on huolissaan myös EU:n maantieteellisten alkuperämerkintöjen suojajärjestelmäästä ja väittää, että sillä on kielteinen vaikutus siellä tuotettujen, yleisnimiä käyttävien tuotteiden tavaramerkkisuojaan ja markkinoille pääsyyn. EU tarjoaa laajemman kansainvälisen alkuperämerkintöjen suojan kuin Yhdysvallat ja eräät muut maat. Ydinkysymys asiassa on se, tulisiko tällaisten nimitysten oikeudellinen suoja myöntää vain niiden alkuperäisille tuottajille vai tulisiko niitä käsitellä yleisnimenä ja sallia ne kaikkien käyttöön. Yhdysvaltojen mukaan on eri asia nimitä tuote esimerkiksi Kreikan fetaksi tai Lombardian gorgonzolaksi kuin pelkäksi fetaksi tai gorgonzolaksi – jälkimmäisiä voi heidän kantansa mukaan valmistaa kuka tahansa. Valiokunta katsoo, että EU:n tulee edellyttää maantieteellisiä alkuperäsuojamerkintöjä samoin kuin muun

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

muassa luomutuotteiden merkintöjä koskevan sääntelynsä sisällyttämistä kauppasopimukseen. Yhdysvaltoihin tapahtuvassa viennissä tulee olla mahdollista muutoinkin kertoa tuotteessa tuotteen tuotantotavasta.

Yksi neuvotteluissa ratkaistavaksi tulevista kysymyksistä on vaatimus alkuperän merkitsemisestä tuotteisiin. Tähän liittyy maataloustuotteita koskeva ns. kokonaan tuottamisen vaatimus, jota EU edellyttää, ja toisaalta Yhdysvaltojen teurastusvaatimus. Ongelmana on käytännössä se, että EU:ssa eläimen tulee olla kasvatettu ja teurastettu EU-alueella, kun Yhdysvalloissa alkuperämerkinnän ehtona on teurastuspaikka. Valiokunta pitää välttämättömänä, että EU pitää kiinni alkuperämerkintävaatimuksesta ja kokonaan tuottamisen vaatimuksesta.

Valiokunta korostaa, että julkisten hankintojen osalta avoimuus tulee ulottaa myös Yhdysvaltojen osavaltioiden kilpailutukseen liittovaltiotason ohella. Muutoinkin tulee varmistaa, ettei Yhdysvaltojen liittovaltioihin perustuvasta poliittisesta järjestelmästä aiheudu aukkoja sopimusjärjestelmään. Toisaalta myös EU:ta tulee käsitellä yhtenä alueena tuontivaatimuksissa ja hyväksymismenettelyissä, mikä vähentää merkittävästi byrokratiaa.

Sijoittajan ja valtion välisen riitojenratkaisumenettelyn (ISDS) osalta valiokunta pitää välttämättömänä Kanadan vapaakauppasopimuksen mukaista ratkaisua. Siten tunnustettaisiin osapuolten oikeus säätelyyn, perustettaisiin pysyvä tuomioistuin osoitettuine tuomareineen ja sille valitusmekanismi vastaten Maailman kauppajärjestön (WTO) riitojenratkaisun mekanismia.

Valiokunta katsoo, että edellä mainituissa kysymyksissä EU:n tulee varmistaa oikeutensa omaan säätelyyn (sisältäen jäsenvaltioille sisältyvän mahdollisuuden kansallisten tukien maksamiseen).

EU:n elintarviketaloudelle on välttämätöntä pitää kiinni ennalta varautumisen periaatteesta ja asettaa unionin tiukat standardit Yhdysvalloista EU-markkinoille tuotaville tuotteille. Valiokunta edellyttääkin, että TTIP-sopimuksella ei rajata osapuolten oikeutta ylläpitää korkeaa terveys- ja kasvinsuojelun sekä eläinten hyvinvoinnin tasoa. Tämän tulee koskea myös oikeutta laatia uutta lainsäädäntöä uusiin tilanteisiin. Sopimuksen ei tule myöskään rajata Euroopassa nyt sovellettavia voimassa olevan lainsäädännön periaatteita eli koko elintarvikeketjua koskevaa tarkastelua, pellolta pöytään periaatetta sekä ennalta varautumisen periaatetta.

Komissiolta tulee elintarvikkeiden sääntelyn osalta edellyttää neuvotteluissa seuraavaa:

- *Euroopan kohtelua yhtenä kauppa-alueena valvontajärjestelmää ja elintarviketurvallisuutta, eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvinterveyttä koskevissa vaatimuksissa*
- *eläin- ja kasvitauteja koskevan alueellistamisperiaatteen noudattamista suojatoimissa*
- *vastavuoroista järjestelmäauditointia yksittäisten toimija- tai tuoteauditointien sijaan*
- *kasvuntehosteiden (hormonit ja antibiootit) käyttökiellon jatkumista eurooppalaisessa kotieläintuotannossa*

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

— *mikrobilääkeresistenssin vastustamista ja vastuullisen eläinlääkkeiden käytön periaatteiden hyväksymistä*

— *muuntogeenisten kasvien ja eläinten sekä muuntogeenisten tuotteiden markkinoillepääsyä koskevan tiukan sääntelyn jatkumista ja muuntogeenisiä tuotteita koskevien merkintäsääntöjen soveltamista*

— *EU:n eläinten hyvinvointia koskevien periaatteiden hyväksymistä*

— *teurasruhojen dekontaminoinnin kieltämistä*

— *maantieteellistä merkintöjä koskevan eurooppalaisen sääntelyn jatkamista*

— *tuotantoeläinten kloonauksen kieltämistä*

— *hormonihäirikköjen elintarvikeketjuun päätyksen estämistä*

— *EU:n tuotteille asetettujen tuotantovaatimusten ja muiden vaatimusten edellyttämistä myös tuontituotteilta.*

Metsätalous

(35) Valiokunta toteaa, että mahdollinen EU:n ja Yhdysvaltojen välinen vapaakauppa lisää suoraan ja välillisesti metsäteollisuustuotteiden kysyntää.

(36) Valiokunta katsoo, että sopimuksen metsäkirjauksen pohjana tulee selkeästi olla maininta metsien kestävästä käytöstä. EU:n puutavara-asetus ja Yhdysvaltojen Lacey Act tulee yhtenäistää osana sopimusta. Kansallinen metsäpolitiikka on säilytettävä.

(37) Valiokunta pitää tärkeänä, että Yhdysvaltojen julkisten hankintojen osalta kilpailutus avataan ja sitä viherrytetään. Sopimuksen energiaosion osalta on keskeistä, että energiakauppa vapautetaan. Tällä hetkellä Yhdysvallat tukee kansallisesti mustalipeän polttoa, mikä vääristää globaaleja markkinoita. Vääristävä tukipolitiikka tämän osalta on lopetettava.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

— *että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia ja erityisesti sitä,*

— *että maataloustuotteiden kaupassa sopimuksen tulee mahdollistaa tariffikiintiöiden käytön ja suojalausekkeiden soveltaminen,*

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

— *että sopimuksella ei tule puuttua osapuolten oikeuteen ylläpitää korkeaa elintarviketurvallisuuden, eläinten hyvinvoinnin ja ympäristönsuojelun tasoa, minkä vuoksi komissiolta tulee neuvotteluissa edellyttää seuraavaa:*

— *Euroopan kohtelua yhtenä kauppaa-alueena valvontajärjestelmää ja elintarviketurvallisuutta, eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvinterveyttä koskevissa vaatimuksissa*

— *eläin- ja kasvitauteja koskevan alueellistamisperiaatteen noudattamista suojatoimissa*

— *vastavuoroista järjestelmäauditointia yksittäisten toimija- tai tuoteauditointien sijaan*

— *kasvuntehosteiden (hormonit ja antibiootit) käyttökiellon jatkumista eurooppalaisessa kotieläintuotannossa*

— *mikrobilääkeresistenssin vastustamista ja vastuullisen eläinlääkkeiden käytön periaatteiden hyväksymistä*

— *muuntogeenisten kasvien ja eläinten sekä muuntogeenisten tuotteiden markkinoillepääsyä koskevan sääntelyn jatkumista ja muuntogeenisiä tuotteita koskevien merkintäsääntöjen soveltamista*

— *EU:n eläinten hyvinvointia koskevien periaatteiden hyväksymistä*

— *teurasruhojen dekontaminoinnin kieltämistä*

— *maantieteellisiä merkintöjä koskevan eurooppalaisen sääntelyn jatkamista*

— *tuotantoeläinten kloonauksen kieltämistä*

— *hormonihäirikköjen elintarvikeketjuun päätyksen estämistä*

— *EU:n tuotteille asetettujen tuotantovaatimusten ja muiden vaatimusten edellyttämistä myös tuontituotteilta*

ja, että metsäteollisuustuotteiden kaupassa kilpailua vääristävät tekijät tulee poistaa.

Helsingissä 16.6.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jari Leppä kesk

jäsen Markku Eestilä kok

jäsen Pertti Hakanen kesk

jäsen Hanna Halmeenpää vihr

jäsen Lasse Hautala kesk

Valiokunnan lausunto MmVL 10/2016 vp

jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Mats Nylund r
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius